

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF
**KAMMERATERNES
HJÆLPEFOND**

AUSCHWITZ
✧
BERGEN BELSEN
✧
BUCHENWALD
✧
DACHAU
✧
HUSUM
✧
NEUENGAMME
✧
PORTA
✧
RAVENSBRÜCK
✧
SACHSENHAUSEN
(ORANIENBORG)
✧
STUTTHOF
✧
FRØSLEV
✧
HORSERØD
✧
SHELLHUSET
✧
VESTRE FÆNGSEL

Forsiden:

*Sønderborg slot rummer
Danmarks første friheds-
museum*

Inde i bladet:

Blev forventningerne til de første fem fredsår opfyldt? ✧ Tysk ungdom og sindelagsskiftet. ✧ Fangeklub samler 100 procent. ✧ Frihedskampen på Sønderborg slot. ✧ Bogen om Rottbøl. ✧ Sprængstoffilmen. ✧ Tom kæmpede — og hans efterladte svigtes.

TYSK UNGDOM

Er der mulighed for et sindelagsskifte?

AF HANS RÜTTING

II.

En tidligere kvindelig ungdomsleder ytrede efter sammenbruddet, som de fleste unge, at der nu ikke mere fandtes nogen mening i livet; da man foreholdt hende det besynderlige i denne opfattelse netop for en ung kvinde, som dog kunne sætte bo, få børn og et hjem, brast hun i latter overfor dette „liberalistiske“ råd: hun havde elsket „Føreren“; derefter kunne ingen sædvanlig mand mere tilfredsstille hendes ophøjede længsler — og hun havde været rede til at ofre alt, også livet, for ideen — skulle hun nu indestænges i et ægteskabs snævre og tarvelige behov?

Den samme pige og hendes kammerater gav ellers beviser for et uforfærdet mod, der kunne få en til at gyse: når de — før kapitulationen — skulle til skolen, benyttede de i reglen et tog, der sandsynligvis blev angrebet af engelske flyvere, endskønt de nemt kunne have undgået faren ved at vælge et tidligere eller senere tog. Med en tør saglighed berettede de om farens tekniske problemer og skjulte ikke en tydelig foragt for livet og alle dem, der holdt af livet („fejg“ og „demokrat“ er stadig i mange tyskes bevidsthed beslægtede begreber). De var både opdraget og blevet vant til at være dus med døden; de hentede litterær bekræftelse for denne uhyggelige tilbøjelighed fra middelalderens og romantikkens tyske poesi; deres sange var lige så dystre som deres symboler.

Og de unge mænd? Fra tid til anden fyldtes fængslerne og tugthusene med 17—20-årige ungdomsledere, sigtet for homoseksuelle forseelser mod deres yngre kammerater. „Vi har været uheldige,“ erklærede de. „Vi har ikke gjort andet end det, vore førere også gør — men for de tyske spidsborgeres skyld må vi afsones vor straf, for at dække over de andre. Og det gør vi gerne.“ Samtalerne viste forøvrigt deres grundige had mod alt, der smager af mådehold og besindighed; de „borgerlige“ dyder stod ikke højt i kurs; det ekstreme og anormale, som f. eks. tanken om livet som en perma-

---

I sin første artikel i december hævdede forfatteren, at den danske ungdom har lettere ved at finde vej til den ældre generation end den tyske.

Den tyske ungdom higer efter spænding, den søger uroen for uroens skyld. Mystik, forventning og messiashåb. Nu har den intet af dette at falde tilbage på — og hvad så.

---

nent mobilisering, lurer den dag i dag i de fleste unge på en lejlighed til at slippe de forhadte lænker, besættelsesmagten har bundet dem med.

Denne evne til at skifte fra det mest ømme føleri til hensynsløs brutalitet, til at bytte luthen med geværet, føles af tyskerne ikke som et skred i deres indre; endda bødlerne i lejrene betegnede sig som idealister — og soldaterne i det mindste vil den dag i dag hævde, at de har kæmpet for en god sag, og foragter desertørerne, der løb over til fjenden. Dette for os øjensynlige misforhold skyldes tyskernes medfødte trang, lad os sige: deres folkelige ejendommelighed til at ville leve livet uden kompromis — og dette formål kan attrås ad forskellige veje, dog aldrig uden den „totale“ udslettelse af det, vi vil kalde for jeg'ets selvkontrol. Den smuldrer hen i en stemningsmættet hengivenhed til enten følelser eller — ordrer, således at unge tyske, der kommer på et kort besøg til Danmark kun iagttagt demokratiets „snusfornuftige“ overflade og dets evindelige tovtrækkeri om et kompromis. De får et forkert indtryk, når opholdet ikke varer tilstrækkelig længe eller gentages med korte mellemrum; mange af dem er først nu kommet sig efter det chok, det var at høre til de overlevende; de betragter livet og friheden, som de aldrig har kæmpet for og som de nu får forærende af deres tidligere modstandere, med dårlig skjult hån eller med den skamfølelse, en elev har, der modtager en ufortjent præmie af sin lærer.

Det er den ungdom, det kommer an på, når der tænkes på Tysklands frem-

tid — den ungdom, der lige har nået at få en nazistisk fernis og være med i krigen, denne tomhændede, nihilistiske, skeptiske og resignerende ungdom, der har kendt for lidt og for megen alvor ved livets start. Ikke foredrag og bøger, men et langvarigt ophold i et demokratisk samfund vil måske overbevise enkelte af dem, så at de i udlandet atter knytter trådene til deres lands tidligere kultur, som udenfor Tysklands grænser har overvintret mere rent og uforfalsket end derhjemme — så mærkeligt det end lyder. Thi tyskerne var altid store i aforisemens kunst: de har givet verden rundt tilskyndelser (vi tænker bare på Martin Luther), som de selv ikke magtede at gennemføre.

Derimod tager man fejl, om man tror, at det er fortrinsvis de tyske demokrater, dette tynde lag af KZ-folkene og deres børn, der bør hjælpes udefra i deres modige kamp om en åndelig genrejsning. I tyskernes øjne står de nye samfundsidéer, de nu stifter bekendtskab med, i miskredit som et påtvunget foretagende fra besættelsesmagternes side. Ligesom 1918, ja endnu mere udelukkende end den gang, blev demokratiet startet som udenlandsk import og dets forkyndere betegnes allerede i ny og næ som renegater og forrædere — hvor anderledes havde det været, hvis oprøret indefra i 1944 var lykkedes! Hvor ikke demokratiet, især hver „forbrudt“ idé har nu nemt ved at vække patriotiske følelser hos tyskerne. Jo mere hjælp, de tyske demokrater får udefra, desto vanskeligere bliver deres stilling overfor deres mistroiske landsmænd og især overfor ungdommen, der aldeles ikke har sluttet op omkring de nuværende store partier, men i det store og hele forholder sig afventende.

Men det er disse unge, det kommer an på; dem gælder det om at forstå for at vejlede dem; de har behov for vor tålmodighed og tilgivelse. Det må stå hen, om vi kan forandre deres sind; selv om det synes håbløst, er det dog ikke umuligt. Først hvis der i deres rækker opstår forståelse for „udlandet“ (tit endnu et skældsord i Tyskland) og den skabte tværforbinding med Europa, kan der være tale om et sindelagsskifte, der for alvor giver håb på fremtiden.

Blev forventningerne til de første fem fredsår opfyldt?

Et rundspørge i Danmark og Norge

5 fredsår - hvilke forventninger havde man stillet - og i hvilken udstrækning er forventningerne opfyldt?

På disse spørgsmål svarer danske og norske kammerater fra frihedskampen.

Konsul Kaj Dahl:

En politisk nydannelse.

1. En politisk nydannelse herhjemme med en samling af folk fra alle lejre, der i besættelsestiden havde kæmpet sammen og som nu skulle have betingelser for også i fællesskab at kunne genrejse land og folk.

2. Et opgør med de politikere, der havde ansvaret for, at landet lå åbent for tyskerne, og som desuagtet den 9. april sendte Danmarks ungdom ud mod voldsmændene og derefter udleverede landet til fjenden, afvæbnede befolkningen, så at den blev værgeløs over for tyskerne, da de klart havde krænket Hågerkonventionen og åben-

baret sig ikke som militær besættelsesmagt, men som ganske gemen rovmorderbande, og endelig lod dansk politisamarbejde med tyskerne og bevæbnede det mod egne landsmænd.

3. Bortfjernelse fra det politisk liv af enhver politiker, der havde stemt for grundlovsstridige love, ikke at disse folk burde straffes, da de sikkert kun handlede, som de gjorde, i kortsynethed. Men det er min mening, at den, som har brudt landets grundlov, det være sig af nok så ideelle bevinge grunde, dermed bør have ofret sig selv på det politiske alter.

4. Nedskydning efter krigsrettsdom af enhver tysker, der kunne overbevises om at have skudt på danske, myrdet danske, haft ansvar for henrettelse af danske eller været delagtig i tortur af danske.

5. Dødsstraf for danske, der havde deltaget i tortur eller mord på lands-

mænd, eller som bevisligt havde skudt på landsmænd eller ved angiveri var medskyldige i landsmænds mishandling og død.

6. Konfiskation af forræderes og værnemageres formuer og fortjenester til fordel for de dodes efterladte eller for dem, der fik sundhed og kræfter nedbrudt under kampen mod tyskerne. Ved værnemagere forstår jeg dem, der selv søgte arbejde hos tyskerne, og dem, der efter regeringens opfordring havde taget arbejde hos tyskerne og derefter beregnet sig overpriser for personlig vindings skyld.

7. Valgretsfortabelse for alle de små landsforrædere, men ikke fængselsstraf. Disse virker kun fordyrende for samfundet, og jeg tror ikke på fængselsstraffens opdragende betydning, så lidt som på nogen forbedring gennem den.

8. Tab af dansk statsborgerret for alle, der havde båret tysk militæruniform. Hitler havde givet dem tysk statsborgerret, og de burde derfor have været behandlet som tyske statsborgere med udvisning. Det at dele kår med et folk, der i virkeligheden foragtede dem, ville have været straf nok.

9. Genforening med Sydslesvig enten uden afstemning eller afstemning blandt

KAJ V. DAHL

MOGENS FOG

PAUL HOLT

den fastboende befolkning. Bortvisning af alle ikke-hjemmehørende og af de elementer i den fastboende befolkning, som denne selv med rimelighed ville kunne ønske fjernet.

10. Hastig afskaffelse af restriktionerne.

11. Verden åbnet for alle med lige adgang såvel til erhverv og bosættelse som til rejser og uddannelse.

12. Afskaffelse af eksterritorialitetsretten. Spionage og anden overtrædelse af et lands love bør altid være strafbar, også for landets gæster. I ly af eksterritorialitetsretten var det muligt at forberede besættelsen og vil det være muligt engang igen at forberede væbnet oprør eller landsforræderi.

I hvilken udstrækning er forventningerne opfyldt?

Læs endnu engang svaret på det første spørgsmål og svar selv på det andet, så tror jeg, vi bliver enige.

Kaj Dahl.

Professor Mogens Fog M. F. Et frugtbart samarbejde mellem stormagterne - og her.

Mon ikke det gælder os alle, at de forventninger, hvormed vi passerede tærsklen til „freden“, var temmelig vage, og at vi i hvert fald har svært ved at huske dem helt tydeligt? Naar man nu prøver at genfremkalde dem, får de vist uvilkårligt et skær af vor viden om, hvorledes de første 5 år efter krigsafslutningen faktisk er forløbet. Men når disse forbehold er taget, mener jeg dog at turde sige, at jeg — navt som det kan lyde — virkelig ventede, at verdens gang dog i nogen grad ville blive præget af krigens erfaringer. Jeg havde ventet et redeligere og navnlig et hurtigere opgør med landssvigerne herhjemme og andetsteds, jeg havde ventet et beslutningsomt opgør med nazismen ikke mindst i dens fædreland, jeg havde ventet perspektiv i behandlingen af Tyskland i enighed mellem stormagterne, ja, endog at disse på de væsentligste områder ville gå i frugtbart samarbejde, og at det, man internationalt og herhjemme dengang var enige om som sandt og rigtigt, stadig måtte vedblive at være det.

Det er helt flovt at betro papiret, at således har man ment engang. Redak-

tionen spørger ikke, *hvorfor* troen er blevet gjort til skamme, og det er nok ganske fornuftigt at undlade — for derom kan end ikke kammeraterne fra frihedskampen blive enige idag.

Mogens Fog.

Seminarieforstander Paul Holt: Det gik efter forventningerne, men ikke efter håbet

I den første tid under besættelsen ventede jeg, at der her i landet ville ske en hel del i retning af en politisk fornyelse; men da jeg erfarede, hvorledes det lykkedes de gamle partier at tage befolkningen ved næsen ved valget i marts 1943, blev jeg klar over, at besættelsestidens oplevelser vist næppe ville få nogen epokegørende betydning. Dette indtryk blev yderligere bekræftet i fangelejrene, hvor jeg til min store forbløffelse opdagede, at langt de fleste også i fremtiden agtede at traske i hælene på deres gamle partier uden hensyn til disse partiets optræden. Og når man oplevede dette blandt dem, hvem kampen var gået hårdest ud over, så kunne man ikke være overrasket over, at den øvrige befolkning forholdt sig på lignende måde.

Jeg havde håbet på, at de hårde oplevelser ville have haft omdannende indflydelse, også i åndelig henseende, men jeg må ærlig tilstå, efter mine oplevelser ventede jeg det ikke.

Måske jeg kan sige, at jeg havde ventet, at en kerne indenfor modstandsbevægelsen ville have kunnet holde stand i et vist fællesskab, også politisk, men det viste sig jo hurtigt, at de var adskilligt nemmere at magte for den mere „bojkenagtige“ danske metode end for tyske bajonetter. — I det store og hele gik det efter forventningen, — om end ikke efter håbet.

Paul Holt.

Fhv. minister Frode Jakobsen M. F. Det er vor politik, der har sejret.

Spørgsmålet er et suggestivt spørgsmål. Selve dets form foregriber den skuffelse, en god modstandsmand synes forpligtet til at nære. Jeg må skuffe ved ikke at være tilstrækkelig skuffet.

Jeg har under krigen ikke bildt mig

noget ind og er derfor ikke bagefter blevet slået af mismod. Jeg har ikke troet, at modstandskampen een gang for alle ville kurere vort folk fra dets tilbøjelighed til at gå udenom som Per Gynt. Jeg har under hele krigen set i øjnene, at øst og vest kun stod sammen på grund af en fælles farligere fjende. Det betyder ikke, at man ikke er ked af dette, men egentlig skuffede forventninger — nej. Jeg havde også under krigen ventet, at mange små hunde ville lette benet over frihedskampens blomstersmykkede grav — i den tro, at det også kunne lette deres samvittighed. Det sidste er dog blevet værre, end jeg havde ventet.

Jeg var forberedt på det ubehagelige. Men frihedskampen havde sine idealer. Vi kæmpede for menneskets frihed, for solidaritet over grænserne. Den kamp blev ikke vundet med nazismens nederlag. Men nazismens nederlag var en forudsætning for, at den ikke een gang for alle var tabt. Sejren betød ikke sejr for vore idealer, men mulighed for at kæmpe videre.

Det, vi ville, var, at vort land ikke måtte redde sig som en snylter på andres blod og lidelser. Danmark har nu erklæret sin solidaritet med den øvrige demokratiske verden. Det bliver vor sag at sørge for, at denne politik også bliver en realitet. Gør vi det, bliver der ingen tid til skuffelse.

Der er ingen grund til at være negative. Skuffede forventninger? Nazismen er slået, og den danske modstandsbevægelse har gjort sin beskedne lille del af det store stykke arbejde. Har vi ikke reddet andet, har vi reddet vor samvittighed. Men vi har opnået mere. Danmark nåede en anstændig placering ene og alene ved frihedsbevægelsens kamp. Om vi synes, at vi personligt har fået mere utak end tak derfor, er en biting. Kampen går videre, og det er *vor* politik, der har sejret.

Frode Jakobsen.

Advokat Axel Middelthon, et fremtrædende Medlem af Norsk Fangesamb.: Venskabet mellem dansk og norsk har holdt og vil vedvare.

Den 7. mai 1943 blev jeg arresteret.

Den 7. mai 1945 fikk Norge fred.

Den 9. april 1940 blev Danmark og Norge angrepet.

Den 9. april 1945 bragte en provisorisk dansk ambulanse mig fra Neuen-gamme til Danmark.

På tross av disse overensstemmelser m. h. t. dato er jeg ikke blitt overtroisk. Erfaringen efter frigjøringen har befrikket mig fra enhver tilbøyelighet til å tro på undere.

Ved befrielsen stod en setning klart for mig: „aldri mere“!

Vi som på kropp og sjel hadde erfaret hvad terror innebærer, skulle lære verden å forstå at slikt ikke måtte gjentas.

I tildels fremragende publikasjoner har hjemvendte krigsskadelidte tydelig vist hvad som ikke skal gjøres.

Tross denne tydelige tale, drives det terror; kastes mennesker i konstrasjonsleire; likvideres mennesker for politisk overbevisning, og til og med p. g. a. mangel på politisk overbevisning. Verdens evne til å forstå synes begrenset like til hjelpeløshet.

Ved frigjøringen håpet jeg på nye internasjonale regler til beskyttelse av menneskerettigheter. Her er meget gjort. F. N.s menneskerettighetskonvensjoner inneholder gode og positive regler. De nye Røde-Kors konvensjoner inneholder positive bestemmelser, som betyr store fremskritt. Det var forstemmende at visse stormakter ikke kunne gå med på en *generell* rettsregel som i *alle tilfeller* forbyr tortur.

Man har lagt hovedregelen på utformningen av for mange spesielle regler. Problemet fred og fordragelighet

er ikke først og fremmest politisk. Dets grunnelement er av mental karakter. Det må etableres en felles bevissthet og en felles rettsbevissthet. Det nytter ganske sikkert endel å vedta bindtykke internasjonale konvensjoner. Men de blir ikke virkelig effektive før de hviler på et felles åndelig grunnlag.

Man må begynne helt fra bunnen av, med det mest elementære, og først få vedtatt i alle land en lovbestemmelse som forbyr *tortur*. Bestemmelsen må være enslydende i alle land. Hvilken som helst straffedomstol verden over må være berettiget til å dømme en som hadde forbrutt sig mot lovbestemmelsen, likegyldig hvor handlingen er begått. Enhver påtalemyndighet verden over må være berettiget og forpliktet til å reise påtale under de samme betingelser. Når denne regel er innarbeidet kan man gå videre med mindre elementære universelle lovregler.

For å redusere effekten av anklager mot dem selv, benyttet nazistene bestandig grove superlativer. Jeg er skuffet over at det samme nu praktiseres fra annet hold. Et sørgelig eksempel på misbruk av psykologisk forståelse.

De frigitte politiske fanger fra besettelsestiden er i Norge møtt med påtagelig forståelse, men med utilstrekkelig *forstand!*

Vennskap på tvers av politisk partigrænser har stort sett holdt bra.

Den gjensidige respekt, og det nesten kjærlighetsartede vennskap mel-

lem dansker og nordmenn, har holdt og vil vedvare. Vennskapet med svenskene blir stadig varmere og mer umiddelbart.

Det er skuffende at „Grinitempoet“ (sabotasjeånden) ennå preger store dele av arbeidslivet.

Axel Middelthun.

Redaktør Sigvard Strandsted. Oslo, den første nordmand, tyskerne arresterede:

Jeg vidste, at menneskene er uforbederlige.

Noen særlig store forventninger til en bedre verden og et bedre forhold mellom menneskene enn det var før krigen, hadde jeg egentlig ikke. For jeg har levet så pass lenge, at jeg for lengst er klar over at menneskene nærmest er uforbederlige, i et hvert fall når en ser på menneskeheten som helhet og ser bort fra de gledeligvis mange og som jeg tror stadig flere og flere hederlige unntagelser.

Det er de hederlige unntagelser som har grunnlagt De forente nasjoner. For første gang i verdenshistorien er det kommet istand en sammenslutning av alle verdens folkeslag. Det er ikke bare et lyspunkt, for denne organisasjonen er i seg selv en kraftig lyskilde, den må vel ha sitt utspring i hint lys som vi synger om ble „tennt hin julenatt“, ja, den har vel sagtens sitt utspring fra selve hin store mester, hvis bud om fred på jorden den har fått til oppgave å virkeliggjøre. Til tross for alle de

FRODE JAKOBSEN

AXEL MIDDELTHON

SIGVARD STRANDSTED

vanskeligheder som mange ganger ryster De forente nasjoner i dens sammenføyninger, har organisasjonen allikevel beholdt kontrollen over det internasjonale samkvem. Og det gir håp. Men ikke alle synes å ville fatte eller anerkjenne denne store realitet, som ble frukten av den siste, ja forhåpentlig siste verdenskrig.

Det er det store folkefellesskap over alle partigrænser og ideologiske skranke vi får håpe på — etter at de mange håp og illusjoner fra frigjørings-tiden er brustne her i det norske samfunn. Jeg ser bort fra slike for helhetsbildet så rent ubetydelige ting som at den lovede delvise erstatning til okkupasjonstidens politiske fanger ikke er blitt gitt. Sørgerligere er det at bare 60 prosent av det totalt krigsherjede

Finnmark er blitt gjenreist — nå nesten 5 år etter frigjøringen. Men på alle andre områder er det forskudsvis skapt en materiell velstand som henger i løse luften. Summen av, hva en kjent norsk nasjonaløkonom nettop skriver herom er følgende: „Fordi vi lever over evne, lever vi ganske godt. Vi lever i stor utstrekning på lån og gaver.“ Og han kalder de forgangne år siden frigjøringen for „De uløste problemers år“.

Brustne illusjoner? Ja, for mange av oss hadde vel sagtens drømt om at Norge etter frigjøringen skulle bli helt og fullt folkestyrt etter demokratiske prinsipper. Men vi har måttet nøye oss med mindretalsstyre med ovennevnte resultat. —

Sigvard Strandsted.

Kammeratskabet går videre:

Fangeklub med en mødeprocent på 100

Hvis nogle af os nu og da kan blive lidt mistrøstige over udviklingen, har vi et godt lægemiddel herimod. Vi skal tænke på det gode kammeratskab, vort arbejde og vort ophold i fængsler og lejre skaffede os. Jeg vil ikke påstå, at kammeratskabet florerede særlig livligt i kz-lejrene; dertil var forholdene for bestialske og selvopholdelsesdriften hos de fleste for stærk. I Frøslevlejren derimod blomstrede kammeratskabet, og de gode forhold i lejren gjorde naturligvis sit til, at de fleste har mange lyse minder om gode kammerater og hyggelige timer fra denne lejr.

I august 1944, nærmere betegnet d.

24., blev der røre i Århus arrest. Tykkerne samlede sammen til en transport, som skulle afgå til Frøslev næste dag. Blandt dem, der samledes i de to store celler, var folk fra Langå, Skanderborg, Odder og Herning, og efter ankomsten til Frøslev fik de det ordnet således, at de blev indkvarteret på samme stue, nemlig stue 10 i barak 14. Herningfolkene prægede den så meget, at den en tid — indtil transport syd på havde ændret billedet — gik under navnet Herningstuen. En aften, da en af kammeraterne fejrede 20 års bryllupsdag, var der gilde, og de dannede foreningen „14/10“, hvis formål

var efter befrielsen at holde sammen på kammeraterne, og desuden skulle der hvert år omkring 25. aug. holdes en sammenkomst. Dette er gennemført i de forløbne 5 år og med næsten 100 pct. deltagelse.

I år gik turen til Gråsten med indkvartering på „Folkunghus“, hos vor gode kammerat P. Marcussen, hvor en sovesal med 2-etages køjer var stillet til rådighed. På turen til Gråsten blev der gjort ophold på Skamlingsbanken, hvor mindesmærket over vore faldne kammerater for en stund lod vore tanker dvæle hos dem, der måtte betale kampens dyreste pris. Om søndagen besøgte vi Frøslevlejren, og på grund af vort bekendtskab med vicefængselsinspektøren havde vi adgang til grundigt at bese forholdene i lejren og konstatere, at vort arbejde med vejbygning, planering og „muttererde“ ikke havde været helt forgæves.

Gendarmernes minde ved Kruså, oberst Paludan-Müllers smukke mindemur i Gråsten og de øvrige mindesmærker fra besættelsestiden indgik som led i vort besøg i grænselandet.

Da vi igen drog nordpå, var vi enige om, at vi havde tilbragt to dejlige dage i gode kammeraters kreds, og vi fik bekræftelse på, at selv om hverdagen med dens krav til hver enkelt ikke virker samlende, så er der dog i os alle nedlagt en så solid grundvold for kammeratskab, at det kan vare livet ud. Er det ikke også værd at have ofret noget på?

O. Olesen, Herning.

Ng. 67062.

En fangeforening på besøg i Frøslev.

Sæt venligst

Kammeraternes Hjælpefonds **MÆRKAT**

på alle Deres forsendelser

Derved støtter De fondens arbejde for
nødlidende kammerater.

Mærkatet koster 10 øre pr. stk. og fås
ved henvendelse til Hjælpefondens
kontor: Ordrup Jagtvej 179, Charl.
Tlf. Ordrup 5075 - Giro 780

Frihedskampen dokumenterer sig bag Sønderborg Slots ærværdige mure

En enestående materialesamling

Geprüft
P. G. L. Frøslev

Geprüft

Mange i Frøslev-lejren havde illegale breve. Med henblik på undersøgelser var det farligt at have disse, hvorfor man i linoleum fremstillede efterligninger af den tyske censurs stempel. Havde de illegale breve et sådant, var man sikret mod ubehageligheder.

Men tilbage til samlingerne: Selv om mange ting er gemt bort og venter på at blive taget frem og anbragt på sin rette plads, så er det dog sådan, at det, der forefindes, overvælder én, og man er ved at gå under i den strøm af minder, der slår sammen om én.

Medlemmer fra modtagergrupper nikker genkendende til faldskærmen fra region III's nedkastningsplads „Bella,, ved Ågård, Kolding, til containeren, til sten-gun'en og meget andet materiel. R-1-manden får sine gamle færdigheder opfrisket ved at se modellen til en skinnesprængning og kuffeter, anvendte til transport af sprængstoffer og våben.

Våbensamlingen fortæller om de vanskelige vilkår, modstandsbevægelsen i så henseende måtte arbejde under for — indtil forsyningerne fra udlandet begyndte at indtræffe med prisværdig regelmæssighed — var modstandsbevægelsens våbenbestand ærlig talt en mærkelig samling ragelse, der ikke altid var ufarlig for brugeren.

Så er der de illegale blade og bøger, og selv om meget af dette er gemt hen som arkivmateriale, er der dog nok til, at man kan danne sig et begreb om, hvilken betydning denne gren af oplysningstjenesten havde.

Hvilken risiko, man løb, og hvad der ventede én, hvis man beskæftigede

sig med illegalt arbejde, og Gestapo uheldigvis fik fat i én, måske ved hjælp af en stikker, — ja, derom fortæller den glasmontre, der indeholder en del af Gestapo's torturretskaber, håndjern, knebler, totenschlägere, gummlanger med indlagt ståltråd, niha-lede katte, som mangen Sønderborger har måttet lægge krop til. At brugerne af disse torturretskaber har næret en vis kærlighed til deres „værktøj“ fremgår af, at de med megen kunstfærdighed har skåret deres navne, eks. „Baack“ og „Reissmann“ i piskeskafterne. Redskaberne blev den 5. maj 1945 fundet i Gestapo's kvarter på hotel „Strand“ i Sønderborg.

En del af Staldgårdens kartotek over danske fanger fra Sønderborg og opland giver oplysninger, ikke alene om fangen, men også om hans „Sachbearbeiter“ — alene navnet *Weller* siger nok. Han er fornylig som den sidste krigsforbryder udleveret til de danske myndigheder.

Hvem kan, stillet over for minderne fra kz-lejrene, undgå at tænke på een eller anden god kammerat, der måtte blive dernede — tænke på alle de rædsler, som de måtte igennem, sult, tortur, sygdom, galge, gaskammer, død. Samlingen fra kz-lejrene er righoldige. Rosenkransen, som den polske kvinde gav frk. Johanne Hansen fra Vollerup, inden hun — polakken

— måtte gå i gaskammer. Pastor Madsens „Block“armbind, hans lange lister over syge fanger fra revieret ligger side om side med de nødtørftige og primitive brugsredskaber, som fangerne fremstillede i smug og med fare for korporlig straf. Spiseredskaber, en brødkniv fremstillet af en brækket savklinge, sat på et skaft, cigartænder, cigaretrør, ringe og andre smykker, „hundetegn“ og meget, meget mere. Den sribede fangedragt med nummer og „trekant“, eller den civile klædning med det påmalede kryds. Og alligevel, trods al umenneskelighed, knækkes kunne de ikke, disse menne-sker, — modet var stadig i behold. Hvordan kunne man sætte sig hen og tegne billeder af muselmænd og galgen i Sachsenhausen, sådan som de hænger på væggen her i samlingen, hvis man ikke havde modet og viljen til at leve, til at slå igen.

Se på de farvelagte tegninger, udført af maleren Karstensen fra Sønderborg og malermester Hansen fra Ulkebøl, eller se på Arkitekt Vognsen's karrikaturer af Frøslevlejrens mere prominente personer — de kalder smilet frem, de fortæller, at midt i alle trængsler levede drømmen om livet stærkt og ukueligt.

Frøslevlejren: Een af samlingens sidste erhvervelser er en 2×2 m stor nøjagtig model af hele lejrkomplekset — mon ikke gamle fanger vil standse her og falde i tanker, eller mødes med en gammel ven, og så kommer hele den lange række af: „Kan du huske dengang — — —?“

Et minde, der taler om mands mod

Mindemuren i Gråsten

— om mands ære — et minde, der for mange vil stå som samlingens fornemste klenodie, er oberst *Svend Bartholin Paludan-Müllers* røgsværtede og forvredne sabel. Den blev fundet i ruinerne af hans brændte bolig, hvor han i flere timer kæmpede alene imod tysk overmagt. *Han* ville ikke overgive sig til fjenden, og hans heltmodige kamp var et lysende eksempel, et symbol for hele den danske modstandsbevægelse. Sønderborgs tidligere byleder, kaptajn i livgarden, *J. K. Ovesen*, talte ved museets indvielse den 4. maj 1949 og sagde bl. a.: „Derovre i montren ligger *Paludan-Müllers* kamsværtede sabel, hvis klinge, selv om den er sort, er mere blank end nogen anden klinge, båret af nogen landsmand nogen sinde ...“

Du må ikke forsømme at besøge museet i Sønderborg, der med sine sjældne samlinger fylder 50 værelser. Kustode *Hans Harboe*, der selv er gam-

mel fange, vil vise dig rundt og fortælle dig, hvad der er værd at vide. Men du må heller ikke forsømme, såfremt du er i besiddelse af ting, som stammer fra den tid, at overlade disse enten til Nationalmuseets nye afdeling, som er under dannelse, eller til Sønderborg slots museum. *Alt* har interesse, og ved at indsende det til eet af de nævnte museer, bevarer du det for eftertiden. Er du ikke selv i besiddelse af noget, men er du vidende om, at andre er det, så send et par ord til *Holger Thorsøe*, Sønderborg, telefon 3612.

Det er selvfølgelig ikke meningen, at samlingen her skal være en konkurrent til landsmuseet, som skal stå færdig til 1953, men meningen er at udbygge det bestående og videreføre det som en samling minder, der viser, hvorledes besættelsestiden formede sig her, hvor brydningerne prægedes af de nationale forskelligheder.

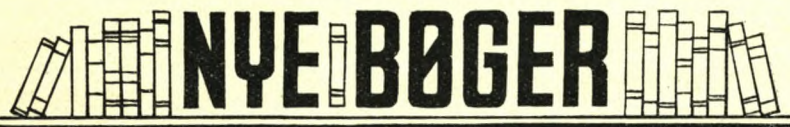
Fangejul i Flensborg

„Foreningen af forfulgte sydslesvigere under nazistyreret“, holdt julefest i „Borgerforeningen“ i Flensborg. Eftermiddagen indlededes med gaveuddeling til børnene, og man sluttede med et samvær for de voksne om aftenen.

Der herskede god stemning i forsamlingen, da formanden, *Nava*, bød velkommen.

Medlem af Landdagen i Kiel, *Hermann Olson*, talte til medlemmerne og understregede de naziforfulgtes krav, idet de uden skyld igennem flere år havde været ofre for koncentrationslejrenes terror. Landdagens fraktioner bestæber sig på at hidføre en bedring i de forfulgtes kår, sluttede han.

Der blev serveret kål, og senere var der forskellig underholdning til ud på de små timer.

Bogen om Chr. Mich. Rottbøl

En af de første aktive

Fru Ragna Sidén har skrevet og samlet en mindebog om en af de første betydelige modstandsfolk under besættelsen.

Bogen giver et godt billede af, hvordan den ganske unge mand hurtigt og selvfølgelig finder sin plads.

Efter forskellige planer lykkedes det ham at nå London d. 4. aug. 1941, og her blev han straks optaget i Special Forces danske afdeling, hvor han sammen med andre unge danskere gennemgik en hård træning.

Den 17. april 1942 blev han og to kammerater sendt ned over Danmark pr faldskærm, og den unge Rottbøl blev derefter den første nedkastningschef i Danmark. De to andre, *Max Mikkelsen* og *Paul Johannessen*, skulle være hans radiotelegrafister, og nu be-

gyndte en meget travl og anspændt tid for dem alle.

Da senderen kunne pejles af tyskerne, måtte de ustandseligt skifte opholdssted; men trods stor påpasselighed gik det dog galt. Den 26. sept. 1942 blev Chr. Rottbøll skudt i en lejlighed i København kun 25 år gammel.

Det gør bitterligt ondt at tænke på, at denne prægtige unge dansker blev dræbt af kugler, affyret af dansk politi.

— — Bogen er velskrevet og giver et glimrende billede af tiden og fortjener derfor at blive udbredt i alle kredse, så meget mere som hele ørskuddet vil blive tilstillet Frihedsfonden til et mindeværelse for Chr. M. Rottbøll på et frihedskollegium.

Hak Jørgensens Bogtrykkeri

Sturlasgade 14 - København S
Telefon Su. 1871

Køb

Kammeraternes
Hjælpefonds

MÆRKAT

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

✧

KONTOR:

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 179, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075. Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest d. 20. i foregående måned.

✧

REDAKTION:

Kommunelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 92, København Ø. Telefon: Øbro 8537. Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læserne m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest d. 25. i foregående måned.

✧

FORRETNINGSFØRER:

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

✧

TRYKKERI:

Bogtrykkeri Hak. Jørgensen, Sturlasgade 14, København S. Telefon: Sundby 1871.

Mere end et minde —

Juleaften i Ryvangen

Juleaften samledes en lille skare ude i Ryvangen for en stund på den helige aften at være hos dem, der gav livet, for at de mange kunne leve.

I faklernes skær blev der talt og sunget og nedlagt krans.

Det hele fik en egen gribende virkning.

— Vi måtte herud — blev der sagt, — vi, der har fulgt jer på et stykke af den vej, der endte herude. Vi er kommet for at bekræfte løftet, vi engang har givet sammen med jer, om at kæmpe for sandhed og ret, kæmpe for sejren, hele sejren, ikke blot sejren over vore fjender, men også over

vor egen usselhed, svaghed og frygt.

Vi er kommet for at hente ny kraft, nyt mod til den kamp, som går videre, og som vi hverken kan eller vil unddrage os.

Vi forstår den sorg, som knuger vore døde kammeraters efterladte, vi ønsker at dele denne sorg med dem, men vi ønsker ikke at mildne den eller at glemselens slør skal sænke sig over kammeraternes bedrifter og over vore døde. Vi er frem for alle andre forpligtede til at bære på denne sorg, som burde være hele det danske folks eje og dermed dets bedste hjælp mod vor farlige sorgløshed. —

Og så mundede højtideligheden denne juleaften ud i fællessangen „Altid frejdig . . .“

— Mere end et minde. Ja, det er forskellen mellem dem, der var rigtig med og dem, der kun var iagttagere. Når Ryvangen er mere end et minde, er hvert besøg derude en oplevelse. Så er der ikke gentagelsens træthed over det hele, men så er det en oplevelse påny at være midt i de store idealers kamp.

Det nye format —

Opfyldelsen af en række ønsker

Som det vil fremgå af dette nummer, har Pigtraad fra dette års begyndelse skiftet om til et nyt format samt til en bedre papirkvalitet. Der har i en række forhandlinger, der er gået forud, været fremført argumenter for og imod.

Der har været enighed om, at et bedre udstyr, det vil for en stor del sige bedre papir, var en absolut nødvendighed.

Man skulle mene, at noget sådant var let at fremskaffe, da papirrationeringen jo nu er ophævet. Dette gælder dog kun officielt. I virkeligheden er der stadig knaphed på papir, sådan at bogtrykkerierne må afgive deres ordrer indtil et år forud — ja undertiden mere.

Imidlertid har ønskerne om anvendelsen af bedre papirkvalitet været så stærke, at de ikke var til at komme udenom — og ønskerne er hermed efterkommet.

Det andet spørgsmål med at skifte om til et andet format har været svære

at tage stilling til. Man har sagt, at når et blad er blevet kendt med et bestemt hoved, en bestemt størrelse og med en bestemt ombrydning, ville det være uklogt at skifte.

Der er her et forhold, som erfarne bladfolk tager det allerstørste hensyn til. Man kan kortest udtrykke det ved ordet: læservaner.

Imidlertid har man også i bladverdenen gjort den erfaring, at der kan skiftes format med held, sådan at læserne blev mere glade for bladet, og der derved skabtes muligheder for større udbredelse og en bedre modtagelse af stoffet.

Vi har skiftet format i bevidstheden om, at vi har skiftet om til noget bedre, til et mere bekvemt format. Og skulle een og anden læser ikke kunne lide forandringen, vil vi bede vedkommende prøve at vænne sig til forandringen. Vanen betyder jo så uendelig meget.

Mens vi er ved det, vil vi gerne takke læserne for trofast følgeskab i året der gik.

Bladet er i dag mere nødvendigt end nogen sinde, og det ekko, bladet gennem tiden har givet i dagspressen, siger et og andet om, at man lytter til, hvad tidligere fanger fra besættelsestiden har på hjerte, både når det gælder belysningen af dagens forhold, og når det gælder en bedømmelse af de fem onde år.

Redaktionen.

Nytårshilsen fra V. V. N.

Generalsekretæren for den tyske fangeorganisation, Hans Schwarz, tidl. Dachau og Neuengamme, sender os følgende hilsen i anledning af nytåret:

I anledning af årsskiftet tillader vi os at sende de bedste ønsker sammen med vore kammeraters tak for den ydede hjælp i det forløbne år.

I forventning om et fortsat godt samarbejde tegner vi os:

Bestyrelsen for VVN. Sekretariatet.

Stilling søges

Forhenværende Bagermester, 50 år, (gammel Häftling) søger stilling som portier, lagerforvalter, nattevagt eller lignende snarest muligt. Evt. tilbud bedes sendt til Pigtraad, redaktionen, Slagelsegade 9, 2. Kbh. Ø.

Så er alle effekterne kommet —

Interessante livsskæbner bag 600 små pakker

Af fuldmægtig *L. Thorstholm*

Anden og sidste omgang af de ejendele, der blev fundet i Tyskland tilhørende tidligere danske deportanter, er nu kommet til Danmark og er ved at blive fordelt til ejermændene. —

Af de ca. 6000 personer, der af Tyskerne blev sendt til de tyske lejre og fængsler, vil ca. 600 kunne forvente at få en del af deres ejendele tilbage, såsom ure, fyldepenne, pencils, ringe og andre småting. Kontante penge er der kun fundet i 2 tilfælde, den ene gang 1 norsk enkroneseddel, den anden gang 1 halv dansk tikroneseddel, men de fleste vil finde en lille kvittering fra Tyskerne for de penge, de afleverede. Pengene er altså tabt, men kvitteringen er jo morsom at have i scrapbogen.

Sædvanligvis vil effekterne blive afsendt i anbefalet brev, men i et enkelt tilfælde har vi måttet sende dem pr. postpakke på 3 kg, men det var også utroligt, hvad den mand havde haft med sig, der var endog cykelpumpe og cykellygte, 5 sparekassebøger, spisebestik, adskillige nøglebundter, 4 tegnebøger, 2 checkhefter o.s.v.

Det er forbavsende at se, så lidt skade f. eks. urene har taget, trods de sikkert uheldige forhold, hvorunder de har været henlagt, langt størsteparten af dem kan „gå“, men trænger jo nok alligevel til et lille eftersyn.

Som bekendt har de fleste deportanter søgt og fået udbetalt erstatning for de mistede ure og vielsesringe gennem krigsforsikringen, og almindelig praksis er, at der, i det tilfælde hvor de erstattede genstande igen kommer tilveje, kan ske en tilbagelevering af disse mod en eventuel tilbagebetaling i henhold til en nærmere af forsikrings-selskabet fastsat vurdering. Dette er dog kun sket i ganske få tilfælde, hvor det har drejet sig om særligt værdifulde ure og vielsesringe, idet såvel Socialministeriet som Krigsforsikringen har stillet sig meget velvillig i så henseende, de særlige forhold taget i betragtning.

Der knytter sig sikkert mange små

historier til de nu fremkomne effekter. Jeg kan i flæng nævne manden, der dagen før sin arrestation af en bekendt fik udleveret en ring til vurdering, 1 guldring med safirer. Ringen havde han på sig ved arrestationen og blev af Tyskerne antaget for „Sortbørsmand“, hvilket indbragte ham en gang ekstra klø. Begge havde selvfølgelig for altid opgivet at se ringen igen, men stor var deres glæde, da ringen forleden blev tilsendt. — Et andet tilfælde — et ældre ægtepar, der havde mistet deres søn dernede, havde flere gange forespurgt, om en familiering af stor affektionsværdi var kommet tilveje. Ringen havde gennem 5 led været i familiens eje. Trods den store sorg som familien havde lidt, kan man jo tænke sig med hvilken taknemmelighed ringens tilsynekomst er modtaget.

Det har ellers ikke været lige let at

finde frem til effekternes ejermænd. Trods bolignød har flere skiftet bopæl adskillige gange. Således kan jeg nævne, at det i et tilfælde har været nødvendigt at forespørge 14 folkeregistre fordelt over det meste af Danmark, før jeg fandt frem til den pågældende. I denne forbindelse skal jeg oplyse, at jeg af første sending fra Tyskland nu kun mangler at anbringe effekter til en enkelt deportant. Det drejer sig om

Erik Hansen, f. 21. 5. 1919, Da-chau no. 141596, arresteret formt. i Kbhvn. den 20. 1. 45 — deporteret d. 16. 2. 45 — på tysk liste opgives bopælen som Ved Grænsen 74, Frederiksberg komm. Dette er dog sikkert en ill. bopæl, idet ingen af dette navn har været tilmeldt denne adresse.

Skulle nogen af bladets læsere kende nærmere til Erik Hansens nuværende opholdssted, beder jeg dem venligst underrette bladets redaktion eller erstatningsrådet, Dr. Tværgade 7, K., herom.

Jeg håber iøvrigt at kunne få resten af effekterne afsendt i løbet af de kommende uger.

Vanskeligt at finde egnede udkast for frihedsmonument.

I flere byer er sagen gået i stå.

I flere byer er der opstået den tanke at rejse et befrielsesmonument for at fortælle kommende slægter, hvad befrielsen i 1945 betød for den danske befolkning.

Det synes dog nogle steder at volde vanskeligheder at nå frem til en løsning, der både dækker en kunstnerisk og en folkelig smag.

I Roskilde og på Frederiksberg er sagen strandet, og der synes ikke større mulighed for en vej frem.

I København indkom der ved udskrivelsen af konkurrencen ikke færre end 58 udkast, hvoraf to blev præmieret med 6000 kr. hver.

Der har dog siden været meget stille

om sagen. Man synes ikke, at nogen af de præmierede udkast udløser vore bundne tanker ved at forme et udkast, der fik os til instinktivt at føle: Her er løsningen.

Ønsket er ikke blot at rejse et monument, men det rigtige monument.

Mindetavle for 43 skibsførere, der omkom under krigen.

Den almindelige danske skibsførerforening afslørede i forbindelse med sit 75 års jubilæum en mindetavle i navigatørernes hus over 43 af foreningens medlemmer, som satte livet til på havet under sidste verdenskrig. Pastor Eilschou Holm talte.

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 179, Charlottenlund. Telf. Ordrup 5075 (kontortid 9—12,30). Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i Frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til ud- deling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af del- tagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til etablering af egen virksomhed, studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, sagfører Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens
Næstformand: Kaptajn i krigsministeriet Fl. B. Larsen, Slotsholmsgade 10, Kbh.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen-Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Fung. sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagt- vej 137, Charlottenlund.

Den øvrige bestyrelse:

Andersen, Viggo, malermester, Valdemarsgade 7, Odense.
Christensen, Allan C., forlagsboghandler, Thorvaldsensvej 9, København, V.
Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Ålborg.
Eifer, fogt, kaptajn, Bolbro Villavej, Rungsted.
Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.
Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.
Holt, Paul, seminarieforstander, Århus.
Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.
Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.
Kjeldsen, K. oberstløjtnant, Skrydstrup.
Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdspladsen, Århus.
Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.
Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.
Madsen, N. J., sognepræst,
Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.
Møller, Poul, fabrikant, Skive
Næsted, Børge, læge, Hjallesø.
Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.
Olesen, Otto W., boghandler, Randers.
Rambusch, landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.
Riis, Poul, pastor, forbundssekretær, Lyngbyvej 180, København., Ø.
Tillisch, fru oberstinde, Viggo Rothesvej 27, Charlottenlund.

Fynboerne tilslutter sig

»Gestapofangerne«

Ved en urafstemning i Gestapos fan- ger i Fyns stift“ har man vedtaget at tilslutte sig landsforeningen „Gestapo- fangerne“.

Kriminalassistent V. Elgaard, Carl Bernhardsvej 34, Odense, (telf. 7499), er formand.

Talenternes parade

Foreningen „Gestapofangerne“, Kø- benhavn, arrangerer i nær fremtid en kammeratskabsaften, hvortil man søger kunstnerisk assistance af kammerater fra fangetiden.

Man bedes tale med formanden, V. Clemmensen, Vejlands allé 86, S. SU 7163.

Mindekirke ved Dachau stadig ikke bygget trods allieret ordre for fire år siden

De tyske myndigheder i Dachau fik i 1945 af de allierede besked på at bygge en mindekirke for de 15,000 ofre for nazisternes grusomheder i den tidligere koncentrationslejr.

Foreningen af tidligere politiske fan- ger har nu officielt protesteret mod, at tyskerne ganske synes at have ignore- ret opfordringen.

Materialer, som var stillet til rådig- hed for byen af de allierede straks efter krigens slutning, er endog blevet solgt og anvendt til andet formål. Da- chau venter endnu på sin mindelund.

Mindesmærke for Århus-fri- hedskæmpere

Den konkurrence, Århus byråd har udskrevet om et mindesmærke for fri- hedskampen, har fået en overvælden- de stor tilslutning, idet der ved fris- tens udløb var indkommet 80 pro- jekter.

Julegudstjeneste i k-z-lejr

Høje gejstlige holdt ifølge C. P. S. julegudstjeneste for fangerne i de øst- tyske koncentrationslejre Sachsenhau- sen og Buchenwald.

DØDEN LEGER MED

Vil du være skyld i, at et barn bliver dræbt? Selvfølgelig ikke, men så bør du også passe på.

Trods politiets indtrængende opfordringer og dagbladenes skrivelser, ligger utallige kammerater endnu med pistoler, håndgranater eller sprængstof fra besættelsestiden. Fra tid til anden afløres forskellige tidligere frihedskæmpere derved, at en ulykke indtræffer, fordi børn eller ukyndige får fat i de farlige ting. *Hver gang den gamle historie.*

En lille pige på en 8—9 år skal være alene hjemme, mens mor går i byen. Hun går ud på pulterkammeret for at finde nogle gamle legesager, for de gamle ting er jo nu engang de sjoveste — især når de har været gemt væk lidt. Hun får i pulterkammeret fat i en kasse, som ser meget spændende ud. Det er fars, og hun ved godt, at hun faktisk ikke må røre den. Men nu er der jo ingen, der ser det ... Hun haler en pistol frem af kassen, fingerer lidt ved den, og ... pludselig lyder der et skud. Den lille pige falder sammen, ambulancen hylér gennem gaden ... på hospitalet står lægerne parat. Men der er slet ikke brug for deres hjælp. Derimod er der arbejde til kirkegårdsgraveren og ligkistesnedkeren. Døden har høstet — Døden leger med — altid.

Eller en anden beretning — som også er så velkendt: Far er på søndagstur med mor og barnet, og ude ved stranden finder han en gammel, ukendt metaltingest. Selvfølgelig advarer mor, det bedste, hun har lært, men far hører ikke efter. Han kender jo disse ting, så godt som sin egen inderlomme. Man har vel nok været frihedskæmper og har prøvet lidt af hvert. Den skal såmænd blot skilles ad, for det er jo ganske interessant at se, hvad der er indeni. Lad mig blot få fat i en hammer, sådan, ja. Et par slag her, og så ... Ambulancen, hospitalet, kirkegården. Det er sket mange gange efter besættelsen.

På en mærkelig måde er der for ganske nylig kommet en advarsel — en kraftig advarsel, som ikke midst taler

til alle gamle modstandsfolk. Ofte er det vel sådan, at dem, der har mest forstand på sprængstof, og „farlige tingester“ er mest forsigtige, medens alle dem, der kun havde periferisk berøring med disse dele i krigstiden, er de mest dristige — dumdristige!

Advarslen, der nu er givet, er kommet i form af en film, men der skulle en ulykke til, en frygtelig ulykke, før den blev til virkelighed. Filmen hedder „Døden leger med“, men kaldes for det meste sprængstoffilmen. Det er gamle modstandsfolk, der står bag denne film — hele dens optagelse og dens frygtelige baggrund er følgende:

En dag kaldtes sprængstofkommandoen i Næstved ud til en gårdbrand, hvor militæret skulle sprænge en mur i luften, så brandvæsenet rigtig kunne komme til. Officiant Guldborg gik ind i den brændende bygning med sprængstoffet. Dels fra sin militære uddannelse, dels fra modstandstiden kendte han sprængstof og behandlingen. Han løb ingen som helst risiko, for han vidste, hvor let man kunne blive eksperderet over i en anden — og forhåbentlig bedre verden. Det gik alligevel galt for Guldborg. Der var en fejl ved sprængstoffet — og det havde han ingen menneskelig mulighed for at konstatere. Næppe havde han fået sprængstoffet anbragt, før der lød en eksplosion. Flere timer senere vågnede Guldborg op på hospitalet i Næstved. Han kiggede på sine arme, der begge var bundet ind. Det første, der slog ham var, at de var så underlig korte. Sygeplejersken fortalte ham, at begge hans hænder var amputeret. I dag går han rundt med kunstige hænder — omtrent som den unge amerikaner i filmen „De bedste år“.

Hver gang aviserne bragte meddelelser om nye ulykker, bed det sig dybt ind i Guldborgs sind, og en dag satte han sig for at lave en film til advarsel. Han søgte samarbejde med journalist Elbo, Næstved, og sammen skrev de et manuskript, dels over Guldborgs

ulykkelige hændelse, og dels over de to træk, — den lille pige med pistolen og faderen ved stranden, samt flere lignende skildringer fra bladene. Penge ejede de to ikke, men det lykkedes alligevel at få filmen optaget. Filmsfotograf Hans Herloff, der i krigsårene gjorde — især R.A.F. store tjenester — stillede sig omgående til rådighed med apparater og hvad der ellers skulle til. De udgifter, der var, betalte „Felix“ film, men senere bevilgede Røde Kors, militæret og vistnok også hjemmevernet de fornødne penge. Det blev en realistisk skildring som få — og igennem hele filmen går en rød tråd af handling. En indtrængende advarsel, der ikke mindst bør ud til alle gamle modstandsfolk.

Officiant Guldborg, Næstved, indtalte selv teksten til filmen. Mellem ambulancernes uhyggelige tuden lyder hans indtrængende tale: Har du pistol eller andre våben liggende derhjemme, eller er du i besiddelse af sprængstof fra krigens tid, så gem det i det mindste væk, så dine børn — eller andre — ikke kan få fat i det, hvis du da ikke en dag vil følge dem på den tunge vandring fra hospitalet til kirkegården. Du ville jo aldrig tilgive dig selv det, hvis det skete. Men det kan ske, for døden leger med. Den leger altid med. Nu er du advaret!

En fader.

Officiant Guldborg på båren umiddelbart efter Ulykken

PARIS MILANO NICE

Tag forskud på
3 dejlige
sommerrejser

Med Viking luksusbusser, kun 18 pl. i vognen, lænestole, køleskab og andre særbequemmeligheder. Exclusive, veltilrettelagte rejser under kyndig og betryggende ledelse af arkitekt H. Kornbeck. Ingen extraregninger. Kun drikkevarer og personlige fornøjelser betales særskilt.

Ring eller skriv efter brochure.

Arkitekt

H. Kornbecks Selskabsrejser

Ordr. Jagtvej 137, Charl. Ordrup 5075

LUNAU
Vestergade 27 - Odense

1/3 Auto Elektro
Kolding

Helweg Mikkelsen & Co.

Øster Farimagsgade 29 - Ø.

Horserød-sangen

Vi er en samling illegale,
så kaldes vi i daglig tale.
Vi er i slavesind, ej hildet,
sely om vi er sat ud af spillet.

I en skøn idyllisk egn
siddet vi bag pigtrådshegn,
vi er i Gestapos klør,
men med humør.

Hvad vi fik af slag og stød,
det har givet os den glød,
som består i Horserød.

Hvad hver især af os har lavet,
deri har nu Gestapo snaget,
med Tysklandstur og mer de trued,
men frihedsånden ej de kued.

I en skøn o. s. v.

Vi ville slås for vore kære
og for vor frihed og vor ære,
end ikke fangelejrens skygge
kan bøje vore ranke rygge.

I en skøn o. s. v.

Når retfærd engang vinder sejren,
og frie vi forlader lejren,
forræderne omkring vil luske,
mens vi til gengæld vil dem huske:

at i en skøn, idyllisk egen
sad vi bag et pigtrådshegn,
vi var i Gestapos klør,
men med humør.

Hvad vi fik af slag og stød,
det har givet os den glød,
som bestod i Horserød.

De ti, der fejlagtigt blev likvideret

Tusinde uskyldige blev reddet,
siger Folketingsmand
Frode Jakobsen

Det er fastslået, at 10 mennesker
fejlagtigt blev likvideret af modstands-
bevægelsen under besættelsen. Sagen
har selvsagt rejst en del diskussion og
visse folk har benyttet lejligheden til
en række angreb på frihedsbevægelsen.

Om selve sagen udtaler medlem af
Frihedsrådet, folketingsmand Frode Ja-
kobsen:

— Der er ingen, det har gjort mere
ondt end modstandsbevægelsen, at så-
danne fejltagelser har kunnet forekom-
me, og vi har været ivrige for, at der
fremsættes uforbeholdne beklagelser.
Det er frygteligt, det har kunnet ske,
men vi var allerede dengang klar over,
at det næppe kunne undgås. Når der
blev dræbt op mod 400 mennesker,
måtte vi frygte, at nogle bagefter ville
vise sig at være forkerte.

Jeg synes ikke, 10 er et overvæl-
dende tal, især når man tager i be-
tragtning, at nogle selv havde vist ufor-
sigtighed. Men det afgørende er, at vi
dengang havde valget mellem at ind-
stille modstandskampen eller tage det
tunge ansvar på os, og jeg tror, det
var godt, nogle ville tage dette an-
svar. Der er blevet dræbt 10 uskyldige
mennesker. Men hvis vi ikke havde
turdet gå med til de ca. 375 likviderin-
ger, ville ikke 10, men — det er jeg
overbevist om — tusinde uskyldige være
blevet dræbt.

Esso Service Station

v. Arne Zachariassen

Strandvej 44 - Hellerup
Tlf. Ryvang 1299 - 6828

Dag- og Natekspedition

Enke og børn efter storsabotør nægtet statspension!

En chokerende skildring af det officielle Danmarks behandling af en falden modstandsmands efterladte - Beretningen givet af en af hans kammerater - Dette bør læses af alle i modstandsbevægelsen.

Udviklingen i årene efter krigen har på mange måder været forfærdende. Ofte hører man for eksempel harme over udrensningen, som har udviklet sig til en parodi, men der kunne også nævnes mange andre ting, som er blevet helt anderledes, end vi havde tænkt os det i krigsårene og de herlige

befrielsesdage. Meget ville have været anderledes, om det havde staaet til os.

I alt dette har det været en trøst, at der på eet felt tilsyneladende her-

Tom Søndergaard

skede enighed i alle kredse, nemlig med hensyn til samfundets forsørgerpligt overfor efterladte efter faldne i krigens år. Der gives statspension, som rimeligt er. Det glædede også, at Kammeraternes Hjælpefond og Frihedsfonden oprettedes med saa store midler, som tilfældet var. Dem, der havde lidt, savnet eller mistet, skulle der sørges for. Enigheden om den hjælp, der skulle ydes, varmede enhver, der fik lov til at leve — trods arrestation, koncentrationslejr og kamp. Mange kammerater blev også invalider i kampen, men de fleste af dem er der blevet sørget for paa en god måde.

Sådan troede man. Derfor virker det chokerende at erfare om den måde, hvorpaa de efterladte efter storsabotøren, Tom Søndergaard, er blevet behandlet. Hans enke og to små børn er pure blevet nægtet statspensionen! En af Toms gode kammerater fra krigs-

årene — en, der har følt det som en kammeratskabets pligt også at hjælpe hans efterladte, fordi det jo altid er svært for en enlig kvinde med to små børn at opnå noget i kampen mod „kontorius“, beretter følgende sørgelige kendsgerninger overfor „PIGTRAAD“.

En kammerat fortæller.

— Jeg kendte Tom ud og ind dengang. Han var en straalende kammerat, for hvem intet var for dyrt, når det gjaldt om at komme en kammerat til undsætning — enten det nu gjaldt direkte kamp eller vanskeligheder på anden måde. Tom begyndte som bekendt sit arbejde så tidligt i modstandsbevægelsen, at det officielle danske politi måtte regnes med blandt hans første fjender, selv om det nu bagefter må indrømmes, at mange enkeltpersoner indenfor politiet ikke adlød de triste officielle ordrer. Tom ledede 25 store sabotager i træk — de 25 første og største, der gennemførtes her i landet. Ikke i eet eneste tilfælde gik der menneskeliv tabt. Og hver gang ramte sabotagerne fabrikker, der var værdifulde led i den tyske krigsmaskine. Under dette arbejde var han stadig på flugt for tysk og dansk politi. En enkelt gang blev han arresteret af danskerne og indsat i Vestre, men det lykkedes ham at slippe ud. Tom fortsatte sit arbejde — indtil Forum skulle sprænges. Også her var det ham, der var chefen for denne aktion. Han havde erfaret, at tyskerne skulle bruge den store bygning, og en sprængning blev planlagt i alle detaljer.

I dette tilfælde gik det ham ikke så godt. På grund af en misforståelse blev sprængstoffet antændt for tidligt. Man kan ikke rette bebrejdelser overfor nogen i den anledning, for det var et absolut hændeligt uheld. Mens Tom gik frem mod hallen for at give de sidste ordrer, røg Forum i luften. Tom fik en flyvetur på en halv snes meter, og bjælker, murbrokker og glasstykker røg ned over ham. Tom kom alvorligt til skade, Blodet flød ned ad hans ansigt, og han havde slået ryggen. Tililende fik løftet nogle bjælker væk, og Tom kom fri. På dette tidspunkt var redningskorps og politi kommet til stede. Tom gav sig ud for at være arbejder i Forum, og Politiet beordrede ham i

Thorvald Thøgersen A/S

Trikotagefabrik

Kolding

I. B. Bruun & Søn A/S

Nykøbing F.

en ambulance. Da den var nået om det første hjørne, sagde Tom: „Nu er det godt, kammerater. Jeg skal absolut ikke på noget hospital.“ Brandfolkene var gode nok, men for en ordens skyld, blev man enige om, at Tom havde truet dem med en pistol. Det var dog slet ikke nødvendigt.

Toms sejlad.

Denne skade forvandt Tom egentlig aldrig. Vi, der kendte ham fra hans storslåede arbejde med den illegale sejllads véd, at han ofte mærkede eftervirkningerne af kvæstelserne, selv om han aldrig ville give sig. Gang på gang, uge efter uge, gik hans små både — uanset vejret, fra Sverige til Danmark —. På turen hertil var bådene altid fyldt med værdifulde ting som sprængstof, våben, ammunition, illegale oplysninger o. m. a., mens bådene på overfarten tilbage altid havde flygtninge med. Ofte kom tyskerne på nært hold af båden, men enten blev fjenden narret ved snak, eller Tom stak fra dem, eller tyskerne lod sig narre af et svensk flag og en svensk indregistrering. Metoderne var forskellige hver gang.

Familien blev hentet.

Fra den tid kunne der fortælles et hav af beretninger om oplevelser med Tom. Hvis jeg først begyndte at remse op af dem, ville et enkelt nummer af „Pigtraad“ slet ikke være tilstrækkeligt. Lad mig nøjes med en enkelt:

Efter at Tom havde været arresteret af det danske politi, tog tyskerne hans kone til fange. En dag løslod de hende dog igen, og hun rejste til sit hjem i Frederikshavn. Næppe var hun ankommet dertil, før Tom sagde: „Nu henter jeg min kone og Sidse“ — deres lille pige. Tom stak over til Læssø, hvor han frækt og ugeneret sejlede ind i havnen lige for næsen af tyskerne. De kom naturligvis ombord i båden, men Tom havde jo sine svenske papirer, og han fortalte dem på et klingende svensk — som enhver svensker ville have svært ved at forstå — at han havde fået motorskade, idet „krumtappen“ var gået sønder, „och det var aldeles umøjligt at resa vidare“. På Læssø kunne han ikke få den repareret, og der var derfor ikke andet for ham at

gøre, end at tage rutebåden til Frederikshavn. Tyskerne hjalp ham dermed, for „den pæne svensker var så flink og venlig og spurgte dem så smukt til råds“. Tom fik fat i både konen og Sidse, tog dem med tilbage, og ved et rask nummer fik han dem ombord, og så kan det nok være, at krumtappen snart var i orden. For næsen af et par måbende soldater gik Tom til søs — for fuld fart mod Sverige.

Tom døde lige efter befrielsen.

Sådan blev han ved — den ene gang efter den anden. Hver gang gik det godt, men ofte var det lige på nippet. I hvert fald er det en kendsgerning, at Tom nåede Danmark natten mellem den 4. og 5. maj. Han var udkørt af træthed, men strålende lykkelig. Det var dette, han havde kæmpet for: et frit land. Nu forestod kun oprydningen. Men Tom havde stadig vrøvl med helbredet — især med ryggen. Efter kort tids forløb måtte han på hospitalet. Nu var der jo tid til at give efter for smerterne, han havde siden Forumuheldet. På hospitalet rystede man på hovedet, efter at han var undersøgt. Man kunne ikke engang befri ham for smerterne. Tom var imidlertid en hård negl — samtidig med, at han havde bevaret et blødt og kært sind. Fra sit hjem havde han i ungdomsårene fået så stærke værdier — nu på sygelejet søgte han tilbage til dem, og sammen med hans hårdførhed, blev smerterne udholdelige på det sidste. Da hospitalet ikke kunne udrette noget, og Tom ønskede at komme hjem, føjede man ham. Han blev bragt til hjemmet, hvor han nogle få dage senere afgik ved døden — stille og fredeligt sov han ind.

Ikke bekymringer for de efterladte.

Kun en enkelt ting kunne trøste os, hans tidligere kammerater, ved dette smertelige, uerstattelige tab, og det var, at Eva Søndergaard, Sidse — og i mellemtiden var der ogsaa kommet en søn, lille Tom — naturligvis aldrig ville komme til at lide nogen nød. Dem ville det officielle Danmark selvfølgelig sørge for. Det manglede da ogsaa bare. I dyb taknemlighed for Toms indsats ville vi alle dage sørge for Toms efterladte. Måske gik Tom ogsaa af den grund

Jul. A. Jørgensen $\frac{1}{2}$
Århus

THUIEN
AALBORG

**Silkeborg Jern- &
Staalforretning $\frac{1}{2}$**
«Staalgaarden» — Silkeborg

Aggers Manufaktur
Struer

**Aktieselskabet
De danske Bomulds-
spinderier**
Vejle — Valby

A. Facius

GRENA A

mere roligt i døden. Han vidste, at her ville hans gamle kammerater ikke svigte ham . . .

Og hvordan er det så gået? Frihedsfonden trådte naturligvis straks til. Senere har der unægtelig nu og da været lidt mudder, før de betalte — netop sidste måned nedsatte de bidraget med 100 kr. — men stort set må man dog sige, at Frihedsfonden har været ufornøjet.

Afgørelsen.

Men det officielle Danmark trådte aldrig til — ikke med een eneste øre. Det trak ud med afgørelsen om, hvorvidt Eva Søndergaard skulle have statspension eller ej. Vi slog os imidlertid til ro med, at det „jo nok trak sig i lave“. Men hvad skete: Kontorius arbejdede, som kontorius nu engang gør . . . man traf ingen overlede beslutninger.

Først nu, så mange år efter, foreligger afgørelsen. I al stilhed er den blevet truffet. Fru Søndergaard har fået besked derom — og nu sidder hun jo

ret alene ude i Valby, og er ret uskedelig. For hvem af de gamle kammerater kigger endnu indenfor? Det er jo så længe siden, at krigen sluttede . . . det er jo så længe siden, at Tom døde. Hvem tænker på Eva, Sidse og lille Tom. Ministeriet har talt: Toms efterladte kan ikke få statspension, ikke een eneste øre! I stilhed har man givet besked derom, og man ser vel helst denne afgørelse forbigået i stilhed.

Det officielle Danmarks begrundelse.

Som grund for afgørelsen påberåber de ansvarshavende, at lægerne er kommet til det resultat, at dødsårsagen næppe kan skyldes slaget, som Tom pådrog sig ved sprængningen af Forum. Det var kræft, Tom døde af, og den ville være kommet alligevel, selv om han ikke havde fået dette slag. Hvorvidt lægevidenskaben er enig om dette eller ej, skal jeg ikke kunne sige med sikkerhed. For mig er det også flintrende ligegyldigt. Toms efterladte burde under alle omstændigheder have haft pensionen.

Der gik i 1943 en lille familie i en

af de københavnske parker. Der kom luftalarm og en granatsplint ramte manden i hovedet. Hans efterladte har fået pensionen.

Toms får det ikke.

Jeg vil da så indtrængende, som det er mig muligt, anmode alle gamle kammerater — enten I nu har kendt Tom eller ej — om at protestere mod denne meningsløse afgørelse.

Og hvad mener I om en indsamling? Lad os få den snarest.

— — —

Det virker unægteligt meget cho-kerende at læse denne kammerats skildring af den mærkværdige afgørelse, myndighederne er kommet til vedrørende pension til Tom Søndergaards efterladte. Vi har derfor gengivet beretningen derom i sin fulde ordlyd. Redaktionens modtager gerne meningstilkendegivelser fra læserne om denne sag, ligesom det ville glæde os at se positive forslag til den bedst mulige måde, hvorpå fru Søndergaard kunne hjælpes.

Red.

CARL M. COHR'S SØLVVAREFABRIKER $\frac{A}{S}$

FREDERICIA

